

TÜRK İŞLEME SANATINDA GÜL MOTİFİ

Mine CAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, mine_can82@hotmail.com

ORCID Numarası: 0000-0001-6563-7174

Received: 05.11.2018

Accepted: 22.04.2019

ÖZ

İnsanlık tarihi kadar eski bir kültürel arka plana sahip olan gül, bütün bitkilerden ve özellikle de diğer çiçeklerden daima farklı görülmüştür. Gül, hemen hemen bütün din ve kültürlerde kendisine geniş yer bulmuş ve edebi anlamda da oldukça geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Bitkileri, hayvanları, doğada hareket halinde olan her şeyi sembolleştiren insanoğlu çiçeklerin kraliçesi olarak görülen güle de zaman ve mekan tanımadan sembolik anlamlar yüklemiştir. Bu amaçla çalışmada literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda gülün taşıdığı gerçek ve simgesel anlamlar ile birlikte, Türk kültür tarihi içerisinde önemli yer tutan ve bezeme konusu olarak gül motifinin kullanıldığı işlemeli ürünlerden örnekler sunulmuştur. Bu çalışma tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan işleme örnekleri çeşitli müzelerin koleksiyonlarında bulunan veya alan araştırmaları sırasında rastlanan orijinal niteliklere sahip ürünlerdir. Ürünlerin teknik ve estetik özellikleri değerlendirilerek konu bu kapsamda tartışılmıştır. Çalışmanın amacı, Türk işleme sanatı içerisinde gül motifinin Türk kültür tarihi içerisindeki yeri ve önemini belirlemektir. Çalışma geleneksel Türk motiflerini gün ışığına çıkararak maddi kültür ürünlerine ilişkin mirasın belgelenmesi ve bundan sonra yapılacak araştırmalara kaynak oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışma 17-20 Ekim 2019 tarihleri arasında düzenlenen 2. Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: El sanatları, Türk işleme sanatı, gül.

THE ROSE MOTIF IN TURKISH EMBROIDERY ART

ABSTRACT

Rose, which has a cultural background as old as the history of mankind, has always been seen differently from all plants and especially from other flowers. In almost all religions and cultures, rose has found a wide place and has been discussed in a wide perspective in literary sense. Plant, animals, nature, which symbolizes everything that is moving in the human being seen as the queen of flowers as well as the time and place without knowing the symbolic meanings have loaded. For this purpose, in the light of the information obtained from the literature in the study, along with the real and symbolic meanings of the roses, examples of embroidered products that have an important place in Turkish cultural history and which use rose motif as the subject of decoration are presented. This study is a descriptive research based on screening model. Examples of the processing that comprise the sample of the study are the original qualities found in collections of various museums or during field research. Technical and aesthetic features of the products were evaluated and discussed. The aim of the study is to determine the importance and place of the rose motif within Turkish cultural history in Turkish processing art. The study is important for the documentation of the heritage of the material culture products by uncovering the traditional Turkish motifs and to create resources for the following researches. Also this study is presented as oral presentations 2nd The International Education and Values Symposium held between the dates of 17-20 October 2019.

Keywords: Handicrafts, Turkish embroidery art, rose.

GİRİŞ

Tarihte gülün kullanımı ile ilgili en eski buluntuya günümüzden 3000 yıl öncesine ait Mezopotamya'daki kil tabletler üzerinde rastlanmış, Mısır, Çin ve Yunan medeniyetlerine ait kayıtlarlarda da devam ettiği görülmüştür (Çubukçu, 2017: 57).

Gül, hemen hemen bütün din ve kültürlerde kendisine geniş yer bulmuş ve edebi anlamda da oldukça geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Gül, İslam felsefesinde peygamber efendimizle özdeşleştirilmiştir. Yunus Emre'nin, "Çiçek eydür ey derviş gül Muhammed teridir" mısrasında ifade edildiği gibi, gülün kokusunu Hz. Muhammed'in terinden aldığına inanılmıştır (Açıl, 2015: 11). Eski Yunan'da "gül altındayız" tabiriyle sır saklayabilmeyi, Venüs heykellerinin başlarına güllerden çelenkler yapılması, bekaret ve masumiyet sembolü olarak kabul edilen gül motifinin Meryem Ana tasvirleri üzerinde kullanılması, gülün mistik ve dini yansımalarının göstergesi olarak görülmektedir (Ayvazoğlu, 1996: 92). İslam mitolojisi ve tasavvuf anlayışında ise gül, ilahi güzelliği temsil eder. Tasavvufi sembolizmde gonca halinde gül birliği, açılmış gül ise birliğin çokluk halinde görünüşünü temsil etmektedir. Gül bahçesi gönül açıklığı, kirinden pasından temizlenerek, ilahi güzelliğin yansımasına hazır hale gelmiş kalbi, gonca gül ise insanın kendisiyle ve Tanrı'yla baş başa kalmasını simgelemektedir.

Çiçeklerle ilgili hikayeler insanlık tarihi kadar eskidir. Her çiçek için kültüre göre değişen, bazen de benzer anlamlar taşıyan bir hikaye bulmak mümkündür. Bu hikayeler arasında gül, kusursuz güzelliği ve yaratılışındaki mükemmellik nedeniyle kültür ve mitolojilerde insanlığın en çok bahsettiği çiçekler arasındadır. Gül, mitolojik hikayelerde aşkı, büyüü, umudu ve ihtirası simgelerken, kusursuz güzelliğin ve mükemmelliğin de sembolü olarak kabul edilir. Yunanlılar gülü, Afrodit'in sevgilisi Adonis'in kanına benzetirken, Doğu mitolojisinde gül, aşkın her çeşidinde sevgiliyi temsil etmektedir.

Yunan mitolojisine göre Chloris adlı çiçek tanrıçası tarafından yaratılmıştır. Chloris birgün ormanda ölü bir orman perisi bulur ve onu bir çiçeğe çevirir. Aşk tanrıçası Afrodit, şarap tanrısı Dionysus'u bu çiçeğe birer hediye vermek üzere davet eder. Hediye olarak Afrodit çiçeğe güzellik, Dionysus ise güzel ve hoş kokması için bir nektar verir. Batı rüzgarı tanrısı Zephyrus bulutları uzaklaştırır, güneş tanrısı Apollo parlayarak çiçeğin açmasını sağlar ve böylece çiçeklerin kraliçesi gül doğmuş olur. Yunan mitolojisinde kırmızı gülün renginin nereden geldiği de anlatılır. Efsaneye göre Afrodit, Adonis adlı ölümlü bir erkeğe aşık olur. Afrodit'in attığı bir ok ile Adonis yaralanır ve ona ilk gördüğü andan itibaren aşık olur. Afrodit onu göklere taşır, iyileştirir, ormanda nerelerde gezinmesi gerektiğini ve hangi hayvanlardan uzak durması gerektiğini öğretir. Ancak Adonis bir yaban domuzunun saldırısına uğrayarak yaralanır ve ölür. Adonis'in cansız bedeni ile karşılaşan Afrodit kahrolur ve "Bütün varlığınla yaşayacaksın Adonis. Yitmedin üzüntümün bir anıtı olarak kalacaksın. Ölümün, çektiğim acıyla her yıl yinelenen törenlerde, dipdiri kılacak seni gönlümüzde, çiçeklere dönüşecek kanın" der. Adonis'ten toprağa damlayan kanların yerinden kırmızı çiçekler açar. Adonis hikayesinin bir başka sonucuna göre ise Afrodit yaralı Adonis'e koşarken ayağına dikenler batar ve kanayan yaraları nedeniyle o zamana kadar beyaz açan güller kırmızıya dönüşür (www.arkeo-tr.com).

Gül, güzel kokusu, şekli ve rengi itibarıyla çiçeklerin kraliçesi olarak kabul edilmekle birlikte renklerine göre de anlam kazanmıştır. Kırmızı gül aşkın ve sadakatin, pembe gül inceliğin ve zerafetin, beyaz gül masumiyet ve saflığın, sarı gül ayrılık ve hüznün, siyah gül vedanın, yasın ve zorluğun üstesinden gelebilmenin sembolü olarak kabul edilmektedir. Ayrıca kuruyan güllerin her bahar yeniden canlanması nedeniyle dirilişin ve ebediyetin simgesel dönüşümü haline gelmiştir (Çelikdağ, 2017: 107).

Güçlü bir kültürel birikime sahip olan Anadolu toprakları, zengin etnik yapısı nedeniyle pek çok araştırmaya kaynak olmuş ve sembol kavramı kapsamında incelenmiştir. Bitki ve ağaçlar Anadolu'da ilk çağlardan günümüze dek çok çeşitli anlamlarda kullanılmış, adet ve geleneklerle tüm maddi kültür ürünlerinde yaşatılmıştır. Türk halk işlemlerine yönelik olarak yapılan araştırmalarda da gül ağacı motiflerine rastlanmaktadır. Kocaeli'nin Gebze İlçesinde rastlanan bir peşkir örneği bunun en güzel örneklerinden birisini teşkil etmektedir (Fotoğraf 1). Gül ağacı, Anadolu efsane ve inanışlarında özel bir yere sahiptir. Örneğin Orta Asya ve Ortadoğu'da da mevsimlik bir bayram olarak kutlanan Hıdırellez, ölümsüzlüğe ulaşmış Hızır ve İlyas peygamberlerin bir su kenarında veya gül ağacı altında buluşma günü olarak bilinir. İnanışa göre Hızır karalarda, İlyas ise denizlerde zor durumda kalan insanların yardımına koşmaktadır. Bu sebeple Anadolu'da dileği olan kimse, Hıdırellezde dilediği nesnenin resmini kağıda çizerek bir gül ağacının dalına asar ve dileğinin gerçekleşeceğine inanır (Kahraman ve Arıkan, 2015: 17, 22).

Fot. 1- Kocaeli İli Gebze İlçesine ait 19. Yüzyıl sonuna tarihlenen peşkirin karşılıklı iki kısa kenarına yörede "gül ağacı" adı verilen motifler hesap işi ve sarma teknikleriyle ipek iplik ve metal tel kullanılarak işlenmiştir.

Türk kültüründe gül, isimlerden güzel kokuya, efsalardan atasözlerine, şiirlerden kasidelere kadar etkisini geniş bir sahada hissettirmesinin yanı sıra, gül motifleri yüzyıllar boyunca stilize, natüralist, realist ve sembolist tarzlarda kağıt sanatları, kumaş, işleme, taş, çini, seramik v.b. pek çok eserde en çok kullanılan bezeme elemanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Çetintaş, 2013: 14). Türk kültürünün zengin mirası içerisinde halkın kolektif

bilincini ve ruhunun derinliklerini anlatan bu ürünler milli değerlerimizi ve bizi diğer milletlerden ayıran unsurlardır. Türk kültürünün zengin motifleri ve bu motiflerin içerdiği simgesel anlamlar, kültürel çeşitliliğimizin sadece bir kısmıdır. Türk kültüründe ve sosyal hayatında önemli bir sembol olan gül, bu eserler üzerinde gerçek anlamından sıyrılarak soyut anlamlara bürünmüş bir değerdir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, Türk işleme sanatı içerisinde gül motifinin Türk kültür tarihi içerisindeki yeri ve önemini belirlemektir. Çalışma geleneksel Türk motiflerini gün ışığına çıkararak maddi kültür ürünlerine ilişkin mirasın belgelenmesi ve bundan sonra yapılacak araştırmalara kaynak oluşturması bakımından önem arz etmektedir.

Bu çalışma tarama modeline dayalı betimsel bir araştırmadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan işleme örnekleri çeşitli müzelerin koleksiyonlarında bulunan veya alan araştırmaları sırasında rastlanan orijinal niteliklere sahip ürünlerdir. İşleme konusunu gül motiflerinin oluşturduğu ürünler aynı zamanda teknik ve estetik özellikleri bakımından değerlendirilerek konu tartışılmıştır.

Gül Motifinin Kullanıldığı Türk İşlemelerinden Örnekler

Plastik sanatlar içerisinde ele alınan Türk işleme sanatının kökleri Orta Asya'ya dayanmakla birlikte, Türklerin Anadolu'ya gelmesi ile başlayan süreçte yeni bir kişilik kazanmış; Selçuklu dönemi, Anadolu Beylikler dönemi ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır (Barışta, 1984: 1).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde en güzel işlemler saray ve çevresi için yapılmıştır. Osmanlı Sarayı işleme sanatının öncüsü olmuş, çarşı esnafı ve halk daima sarayı örnek almıştır. İşlemenin merkezi görevini üstlenmiş olan ve Ehl-i Hıref adı ile bilinen saray atölyelerinde İmparatorluğun dört bir yanından getirtilen zanaatkarlar dönemin zevk ve moda anlayışına göre işlemlerini icra etmişlerdir. Saray nakkaşları tarafından çizilen desenler, günlük ve törensel anlamda kullanılan ya da hediye edilecek her türlü eşyanın üzerini bezemiştir. Bugün müze ya da özel koleksiyonlarda sergilenen bu eserler nitelik ve kalite bakımından dönemin ihtişamına tanıklık eder niteliktedir.

Fot.2- TBMM Milli Saraylar Depo Müzesi'ne ait 39/146 envanter numaralı sitil puşidesi (18. YY).

İslamiyetin kabulü ve Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ile birlikte başlayan süreçte insan ve hayvan figürleri giderek azalmış, yerini natüralist bir üslupla stilize edilmiş bitkisel motiflere bırakmıştır. Özellikle Osmanlı dönemi eserlerinin hemen hepsinde çok çeşitli bitki ve çiçek motifleri kullanılmıştır. Osmanlı saray kumaşlarında ve işlemlerinde lale, karanfil, gül ve sümbül çiçekleri en çok kullanılan motifler arasında olmuştur (Alp, 2009:58).

Osmanlı dönemine ait gül motifleri ile bezenmiş en güzel işleme örneği, TBMM Milli Saraylar Depo Müzesi'nde bulunan 39/146 envanter numaralı sitil puşidesidir (Fotoğraf 2). Osmanlı saraylarında özel günlerde misafirlere kahve ikramı seremonilerinde ya da adet üzerine yere açılan sofralarda puşide serilirdi. Dolmabahçe Sarayı tekstil koleksiyonu'nda bulunan puşide, 165 cm. çapında lacivert renk atlas kumaş üzerine, pul işi tekniği ile işlenmiştir. Puşide üzerine natüralist bir üslupla stilize edilmiş 16 adet gül motifinin, iki sıra halinde, bir merkeze doğru yönlendirilmiş kompozisyon tarzında yerleştirildiği görülmektedir. Puşidenin merkezinde de penç tarzında işlenmiş tek bir gül motifi yer almaktadır.

TBMM Milli Saraylar Depo Müzesi'nde bulunan bir diğer sitil puşidesi örneğinde de vazo içerisinden çıkan güllerle doğanın bir çeşit güzellik çerçevesinde yorumlandığı görülmektedir. 18. Yüzyıla ait daire formu puşide örneği, dönemin en sevilen işleme tekniği olan dival işi ile işlenmiştir. İşleminde altın tellerin kullanıldığı puşide örneğinde; ışık-gölge, derinlik ve gösteriş gibi özellikleri ile Osmanlı sarayının kuvvet ve görkemi vurgular niteliktedir. Dival işi bu dönemde saray işlemlerinde en çok kullanılan tekniklerden birisi olmuştur. Puşidenin kompozisyonu incelendiğinde bir merkeze doğru yönlendirilmiş beş adet vazodan çıkan güllerin aralara yerleştirilmiş küçük gül buketleriyle birleştirildiği ve motiflerin tüm yüzeyi kapladığı görülmektedir (Fotoğraf 3).

Fot.3- TBMM Milli Saraylar Depo Müzesi'ne ait 39/155 envanter numaralı sitil puşidesi (18. YY).

Osmanlı döneminden günümüze ulaşan halk işleme örneklerinden Türk kadınının tabiatın kendisine bağışladığı şekilleri, kendi saf ve temiz anlayışı içerisinde yeni bir biçime soktuğu görülür. Bunu yaparken tabiattan aldıklarını sadece kopya etmemiş, ince bir stilizasyonla üstün zevkli kompozisyonlar sunmuş ve işlediği motiflere çeşitli anlamlar yüklemiştir. Bu dönemden günümüze ulaşan halk işleme örneklerinde gül motifinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Özellikle Türk kültürünün önemli bir parçası olan çeyiz geleneğinin bu konuya katkısı büyüktür. İnsanımızın hatıra veya atayadigari olarak sandıklarda sakladığı ve bugün artık üretimi ve kullanım alanı olmayan işlemeli eşyalar geçmişe tanıklık etmektedir. Bu ürünler arasında öne çıkan en güzel grupların başında bindallıların geldiğini söylemek mümkündür.

Bindallı, üzeri metal veya metal bükümlü ipliklerle kadife ya da atlas üzerine işlenmiş, değişik beden ve modelde gelin elbisesidir. Bindallılar eskiden düğünlerde giyilen ve ülkemizin pek çok yöresinde rastlanan bir giysidir. Genellikle uzun kollu ve ayak bileğine kadar uzun dikilen bindallı elbiselerin, belden kesiksiz olarak hazırlanmış baştan geçirilerek giyilen modelleri olduğu gibi, etek-cekete türünde hazırlanmış olanları da bulunmaktadır (Barışta, 1999: 200). Boy elbisesi şeklinde hazırlanmış olan bindallı elbiselerin belden yukarısı dar, eteği oluşturan alt kısım ise çok geniştir. Kulplu olarak kesilmiş bele oturan modelleri de vardır. Bazı modeller kuyruklu olarak hazırlanmıştır. Kumaş olarak çoğunlukla kadife tercih edilmekle birlikte seyrek olarak atlas veya saten üzerine işlenmiş bindallı örneklerine de rastlanmaktadır. Anadolu'da bindallı adıyla tanınan ve şalvarsız olarak giyilen entariler 19. yüzyılın başlarında görülmeye başlamıştır.

(a)

(b)

Fot. 4- Ankara Gazi Üniversitesi Prof. Ülker (Muncuk) Okçuoğlu Müzesi'ne ait dival işi ile işlenmiş bir bindallı (19.Yüzyıl)

(a). 673 Envanter numaralı bindallının önden görünümü.

(b). 673 Envanter numaralı bindallının arkadan görünümü.

Bindallı üzerine uygulanan işleme tekniklerinin başında dival işi gelmektedir. Bindallılarda geleneksel olarak gül motifleri en fazla kullanılan çiçek motifleri arasındadır. Kabartma gül tekniği olarak bilinen özel bir işleme tekniğinin sadece dival işinde olması da oldukça manidardır. Özellikle dival işinin zor bir uygulama biçimi olan kabartma gül tekniğine bindallılarda sıklıkla rastlanması konu açısından hem dikkat çekici hem de önemlidir (Fotoğraf 4a ve 4b).

Fot.5- Dival işinde işlemeye hazır kabartma gül motifi.

Fot.6- Dival işi ile işlenmiş gül motifi.

Bir tür yüzeysel sarma olan dival işinde, çiriş adı verilen bitkisel tutkalla kat kat yapıştırılan mukavvaya oyularak gül formu verilir (Fotoğraf 5 ve 6). Bindallıların genel olarak kompozisyon düzenleri incelendiğinde, yoğun olarak motiflerin etek ucundan yukarıya doğru yükselerek tüm bedeni kaplayan stilize edilmiş grift çiçek, yaprak ve kıvrımlı dallardan oluştuğu görülür (Markaloğlu, 1996). Gül motiflerinin ana motifleri oluşturduğu ve güllerin bazen alt ucundan bir fiyonkla tutturulmuş biçimde, bazen saksı veya vazo içerisine yerleştirilmiş biçimde, bazen de bir ağacın dalları arasında stilize edilmiş biçimlerde işlendiği gözlenmiştir. Gül motifinin dönemin gelinlikleri olan bindallılarda sıklıkla kullanılmış olması, gülün bekaret ve masumiyet sembolü olarak kabul

edildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca gül, Anadolu kültüründe ve efsanelerde sonsuz aşkın ve sevginin sembolü olarak da kabul edilmektedir.

Osmanlı döneminde günümüze ulaşmayı başaran peşkir, yağlık, çevre, uçkur, bohça v.b. türden çok sayıda işlemeli ürün bulunmaktadır. Osmanlı sarayı içerisinde kapalı bir ortam olan haremde de nakış işlemek günlük bir uğraş olarak kabul görmüştür. Sarayı kendisine örnek alan halk kesimindeki Osmanlı kadın ve genç kızları, örf ve adetlere göre şekillendirdiği çeyizlere, giysilere, kullanacakları eşyaların üzerini işlemelerle bezemiştir. Halk işleme örnekleri üzerinde de gül motifinin kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Türk kadınının hayatında işleme hep var olmuştur. Kapalı bir ortamda varlığını sürdüren kadınlar dile getiremediği duygu ve düşüncelerini işlemelere yansıtılmıştır. Doğada veya çevresinde gördüklerini kendine özgü bir stilizasyon veya üsluplaştırma ile kullandığı her türlü eşya üzerine çeşitli iğne teknikleriyle aktarmıştır. Doğum, evlilik gibi hayatının önemli zamanlarında işleme, başta çeyiz geleneği olmak üzere gelenek ve göreneklerle kuşaklar boyu devam etmiştir. Oldukça dar bir çevresi olan Türk kadını yüzyıllarca içinden geldiği gibi çizip renklendirdiği işlemler aracılığı ile mutluluk, ayrılık, hasret gibi duygu ve düşüncelerini, hayallerini soyut anlamlarla ifade etmiştir. Bu döneme ait işleme örneklerinde gül motiflerinin kullanımına da oldukça sık rastlanmaktadır (Fotoğraf 7).

Fot.7- Çankırı Müzesi'ne ait 511-81.2.84 envanter numaralı yağlık (Karpuz ve diğ., 2013).

Fot.8- İzmir Bergama Etnografya Müzesi'ne ait gül motifleri ile bezemiş bir peşkir.

Çankırı Müzesi'nde bulunan, 511-81.2.84 envanter numaralı yağlık, 56 cm. eninde 108 cm. boyundadır. Yağlığın karşılıklı iki kısa kenarı present, gözeme, sarma, balıksırtı ve civankaşı teknikleri ile işlenmiştir. Bezemesinde açık ve koyu pembe tonları ile işlenmiş gül motifleri kullanılmıştır (Fot. 7). Yağlık, kaynaklarda bir tür peşkir olarak tanımlanmaktadır. Peşkir sözlükte “yemek yerken eskiden peçete yerine dizlerin üzerine serilen uzun bez, peçete” olarak açıklanmıştır (Temel Tükçe Sözlük, 1985). Köklü (2008) çalışmasında peşkirin halk arasında

destimal, yağlık, mahrama, havlu gibi farklı isimlerle de bilindiğini belirtmiştir. Ülker (2005) ise bu tür peşkirlerin saçaksız olanlarının yağlık olarak adlandırıldığı söylemektedir. Teknolojiden yoksun dönemlerde, çeşitli ölçülerde özenle hazırlanarak süslenmiş olan bu ürünler, kültürel değişim ile birlikte bugün günlük işlevlerini kaybetmiştir. Bergama Etnografya Müzesi'ne ait bir diğer peşkirin bezeme konusunu aynı şekilde gül motiflerinin oluşturduğu görülmektedir (Fotoğraf 8). Peşkirin karşılıklı iki kısa kenarı üzerine bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş gül motifleri işlenmiştir.

SONUÇ

İnsanoğlunun önceleri korku, büyü ve din, sonraları ise iletişim kurma, kendini ifade etme ve söylenemeyen, somut olmayan, tanımlanamayan olay ve olguları (kuvvet, güç, aşk, bereket, nazar, ölüm, yaşam vb.) sembolleştirme eğiliminde olmuştur. Evrensel dil olarak kabul edilen sembolizm, sanatın her türünde ve her dönemde insanın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. İnsanlık tarihi boyunca hakkında hikayeler anlatılan ve bu sebeple kültürel arka planı oldukça zengin olan gül, bütün bitkilerden ve özellikle de diğer çiçeklerden daima farklı görülmüştür. Sembollerle anlatılmak istenenle anlatılan arasında bir süreç olma yönüyle gül, her daim çift yönlü ve çoğu kez birden çok anlam içermiştir. Hemen hemen bütün din ve kültürlerde kendisine geniş yer bulmuş olan gül, Türk insanının dünyasında da taşıdığı sembolik anlamlar sebebiyle yüzyıllardır önemini korumuştur.

Plastik sanatlar içerisinde incelenen Türk işleme sanatının en güzel örneklerinin gözlendiği Osmanlı dönemi işlemlerinde gülün sıklıkla kullanılan çiçeklerden birisi olduğu anlaşılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde sarayın yanı sıra kendisine sarayı örnek alan halk kesiminde de gülün konu edildiği eşsiz güzellikte işlemler yapılmıştır. Her birinin kopyasının dahi yapılmasının oldukça zor olduğu bu maddi kültür ürünleri bugün müzelerde sergilenmekte veya ata yadigarı olarak saklanmaktadır. Eski dönemlerde giyim kuşam geleneği ile günlük kullanım eşyalarının günümüz anlayışından oldukça farklı olduğu araştırmada sunulan örneklerden anlaşılmaktadır. Bugün kullanımı son bulmuş olan peşkir, yağlık, bindallı, stil puşidesi v.b. diğer ürünlerin üzeri işlemlerle bezelidir. Bu eserler üzerine gülün ebedi güzelliğinin; sevgi, masumiyet, sadakat, mükemmellik, mutluluk gibi daha pek çok soyut anlamlarla stilize edilerek işlendiği düşünülmektedir. Ayrıca gülün Anadolu geleneği ve inanışları ile İslam inancında taşıdığı anlamlar nedeniyle süsleme sanatında sıklıkla tercih edilen motifler arasında olduğunun bir göstergesidir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte el sanatlarının unutulması ve işleme gibi uzun emek gerektiren sanatlara günümüz insanının ilgisi artık giderek azalmıştır. Buna paralel olarak sanat eseri niteliğinde olan bu eserler hakkında yeterince araştırma yapılmamış olması oldukça düşündürücüdür. Müzelerde konservasyon ve restorasyon işleme gerektiren çok sayıda işleme örneği bulunmaktadır. Tekstil grubu eserlerin yıpranmaya en açık ve en hassas ürün grubu olduğu düşünülürse, eski Türk işlemlerine yönelik yapılan araştırmaların milli kültür ürünlerinin belgelenmesi adına önemi büyüktür. Günümüze ulaşmayı başaran geçmiş zenginliklerimizin özümsemesi ve anlamlandırılması için motif özelliklerinin yanı sıra, bu eserlerin teknik ve estetik özellikleri

bakımından incelenmesi adına bu çalışmanın bundan sonra yapılacak araştırmalara örnek olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıl, B. (2015). Klasik Türk Şiirinde Estetik Bir Unsur Olarak Çiçekler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 5, s. 1-28. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/73095>
- Alp, Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Anonim. (1985). *Temel Türkçe Sözlük, Kamus-İ Türki*. İstanbul: Karakuşak Basın ve Yayın Ltd. Şti.
- Ayvazoğlu, B. (1996). *Güller Kitabı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Barışta, H. Ö. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden Örnekler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kültür Dairesi Yayınları: 55.
- Barışta, H. Ö. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları / 2342.
- Çelikdağ, Süme, G. (2017). Türk Kültüründe Değerler Simgesi Gül. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 13, 105-123.
- Çetintaş, D. (2013). Mitolojinin Güçlü Dalı: Gül. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Gül Özel Sayısı, 13-28.
- Çubukçu, B. (2017). Bursa Halk Kültüründe Çiçek ve Ağaç Sevgisinin Yeri. 8. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildiriler Kitabı. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 3522, Ankara. <http://www.arkeo-tr.com/bitkilerin-mitolojik-kokeni.html> (Erişim Tarihi: 10.09.2018)
- Kahraman, N. ve Arikan, R. (2015). Orta Asya'dan Bilecik'e Hıdırellez. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15 (1), 13-28.
- Karpuz, E., Pett Şentürk, A. ve Harmankaya, H. (2013). *Çankırı'da Bulunan Saklı Hazineler*. Çankırı: Yenigün Matbaası.
- Köklü, H. (2008) *El İşlemeleri*. İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Markaloğlu, Ş. (1996). *Dival İşi (Sırma-Maraş İşi)*. Ankara: Özkan Matbaacılık Ltd. Şti.
- Ülker, N. (2005). Ayaş Yöresi Yağlıkları. *Motif Dergisi*, 40 (11), 4-7.